Bucovina. Din nou despre Andrei Popovici

Mircea A. DIACONU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
mircea.a.diaconu@gmail.com

Abstract: This article reopens the discussion on Andrei Popovici, the village priest in Udesti, who was the focus of one of our previous studies on Bukovina, published in Meridian Critic (Diaconu 2018). This rereading is based on the discovery of a text written by V. Simiganovschi, himself a priest in Udesti between 1908-1936, in which he wanted to reveal what he called "the mythology" created around this emblematic figure. However, a close analysis of the facts and contexts calls into question V. Simiganovschi's hypothesis and allows for new interpretations of priest Andrei Popovici s decision to not make a formal oath of allegiance to the Austrians in 1777. Moreover, the whole anecdotal evidence also highlights certain particularities of the Bukovinian spirit, which no longer fits common stereotypes.
Keywords: *Bukovina, Andrei Popovici, Ion Grămadă, V. Simiganovschi, multicultural.*

Ceea ce îmi propun în studiul amplu căruia paginile de faţă îi aparţin este, fără doar şi poate, o utopie, şi anume să reconstitui, din frânturi, din ipostaze disparate, din secvenţe, multe dintre ele incompatibile, o lume dispărută: Bucovina, puzzle infinit. Nu voi insista aici asupra dificultăţilor de metodă pe care încerc să le depăşesc. Este evident însă că detaliile acestei lumi sunt nu o dată contradictorii şi, tocmai de aceea, relevante; însumând faptele, articulezi un câmp de tensiuni, nu unul de convergenţă, unul de dispute, nu unul de solidaritate. Deşi identitatea e manifestată în diferite forme, există, totuşi, un stereotip convergent: Bucovina ca spaţiu ideal, pe care îl proiectează înainte de toate nostalgia. Să fie aceasta singura cauză? Să fie Bucovina un topos paradisiac?

Într-o astfel de dificultate (cum să stabileşti linii de forţă pe un teren al divergenţelor?), îţi rămâne doar soluţia să înregistrezi imagini, fapte, reprezentări, atât de diferite între ele încât să nu mai poată fi privite şi interpretate unilateral şi să nu slujească unor, implicite sau explicite, frustrări ori revendicări şi nici unor stereotipii. Abia după aceea se poate spera la o sinteză. În fapt, poziţia mea nu este a unui sceptic. Cred că e important să lăsăm obsesia adevărului undeva în urmă pentru a ne bucura de locuirea într-un timp pierdut, de recuperarea lui. Paginile următoare – pledoarii de context, ele însele – sunt scurte incursiuni, ilustrative,

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

pentru ceea ce se poate numi „problema naţională" din Bucovina. Părintele Andrei Popovici din Udeşti face parte din această lume greu de sistematizat.

Aşadar, aşa cum se întâmplă în general[1], am considerat refuzul preotului Andrei din 1777 de a depune jurământul de credinţă faţă de autorităţile austriece ca fiind expresia rănitelor sentimente de apartenenţă la Moldova amputată (cf. Diaconu 2018). Nu e posibil însă ca reacţia lui să se explice prin (sau mai ales prin) credinţa faţă de Dumnezeu? Nu cumva la mijloc este identitatea creştină a preotului, nu cea etnică sau „naţională"?! La o lectură nu atentă, ci pur şi simplu onestă şi corectă, cuvintele lui au această semnificaţie: preotul Andrei spune că *nu cunoaşte alt jurământ decât acela care stă scris în Sfânta Scriptură*. În acelaşi timp, nu-i deloc imposibil ca lezarea devoţiunii faţă de Dumnezeu să mascheze totuşi opoziţia faţă de austrieci, a căror experienţă, venind el, cum vom vedea, din Ardeal, o avea. La fel de legitimă, ipoteza poate fi susţinută de câteva argumente pe care le voi supune atenţiei. În tot cazul, cum lucrurile sunt complicate, cred că orice simplificare într-o direcţie sau alta trădează adevărul.

Înainte de orice altceva, să ne întoarcem însă la sursa primă, scena povestită de Ion Grămadă în „schiţa istorică" intitulată *Jurământul Ţării la 1777* din volumul *Din Bucovina de altă dată. Schiţe istorice* (1911). Ca şi cum ar consemna faptele, cu viziune de scenarist, Ion Grămadă detaliază:

> „Pretutindeni s-a făcut jurământul în linişte, numai în Uideşti, un sat lângă Suceava, s-a răsculat *popa Andrei* şi a răsculat poporul împotriva stăpânirii. Sublocotenentul Iohann Dorfmeister povesteşte, în raportul său cu data, din Sf. Ilie, 4 octombrie 1777, că, adunându-se poporul din Uideşti în ograda bisericii, popa Andrei n-a voit să intre în biserică şi, de aceea, a fost dus pe sus înăuntru de către un husar. Poporul, tulburat tare, intră în sfântul locaş ca să vadă ce se va face cu popa Andrei, care stătea, acum, lângă altar, cu mâinile împreunate.
>
> Deodată se făcu tăcere adâncă în biserică şi tălmaciul începu să citească jurământul.
>
> Poporul asculta dus pe gânduri, în vreme ce popa Andrei, cuprins de o întristare mare, pleca mereu capul, mai jos, tot mai jos, ca şi cum l-ar fi apăsat o greutate uriaşă. Când îi veni rândul să depună jurământul, ridică capul în sus, păşi încet în sfântul altar, de unde se întoarse cu Sfânta Scriptură în mână, pe care o arătă ofiţerului împărătesc, zicând cu glas puternic că *el nu cunoaşte alt jurământ decât acela care stă scris în Sfânta Scriptură* şi pe care a trebuit să-l jure ca preot, pentru întâia şi cea din urmă data." [Grămadă, 2002: 198-199]

Nu ştim cât din adevărul scenei îi aparţine lui Ion Grămadă şi cât sublocotenentului Dorfmeister, al cărui raport Ion Grămadă precizează că l-a citit, din care e posibil nu doar să fi preluat informaţii, ci să şi citeze masiv, fără să marcheze grafic faptul. Dacă am fi istorici, nici n-ar trebui să ţinem cont de

[1] Ion Nistor precizează că popa Andrei din Udeşti ar fi refuzat să jure credinţă pentru noua stăpânire, trecând cu enoriaşii săi în Moldova [cf. Nistor, 1991: 64]. Aceeaşi idee, la Iacobescu, 1993: 84.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

„schița" lui Grămadă, ci ar trebui să mergem la sursă. Cum faptul e puțin posibil, atunci măcar să precizăm că Ion Grămadă e un intermediar; ba mai mult, unul căruia nu-i lipsesc intențiile literare. Prin urmare, preia ei literal textul din raportul austriacului Dorfmeister? Intervine în el? Este perspectiva lui Dorfmeister la fel de senină ca aceea din textul lui Ion Grămadă? Nu vom ști probabil niciodată. În tot cazul, toată schița este realizată parcă din perspectiva unui martor care înregistrează, se amuză, vede detaliile, știe să focalizeze imaginea pe scene pitorești, chiar dacă uneori inventarierea exhaustivă și riguroasă lasă loc unei atitudini subiective. Părerea mea este că Ion Grămadă nu trădează originalul; oricum, nu la nivel factologic, poate nici stilistic. Cu toate acestea, există un stil al lui, pe care-l putem reconstitui prin compararea acestui text cu celelalte din același volum, cu *Serafim Cărășel*, cu *Un congres al „Sf. Alianțe" la Cernăuți (1823)*, ori cu *De prin anii 1848 și 1849*. Puțină ironie, tăietura exactă a frazei, o anume detașare care-l înnobilează (în condițiile în care momentul ar fi putut stârni reacții vitriolante), iată-l pe Ion Grămadă. Dar tocmai aceste date ar putea defini notația sublocotenentului austriac, pe care o putem bănui ca fiind distantă. De ce-ar fi angajată afectiv? Așa încât ești tentat să crezi, totuși, că perspectiva nu e a lui Ion Grămadă, ci a unui martor străin care vede și înregistrează faptele. E elocventă o scenă precum următoarea:

> „Vestea despre omagiu a fost răspândită în toată țara și, de aceea, a venit o mulțime mare de oameni la Cernăuți. Pentru îndestularea acestor suflete, s-au aruncat, de pe balconul arcului de triumf, bani noi galițieni de câte 15 creițari, în sumă de 760 coroane, iar ca să nu se iște scandaluri, fură depărtați jidovii cei lacomi. După aruncarea banilor, începu să cânte muzica și să se împartă poporului vin și mâncare. Pe dâmbul pe care se afla magazinul, se înălțau patru schele, cu câte patru stâlpi ascuțiți, împodobiți cu cordele, iar deasupra, pe schele, erau cele două antale mari, de câte 150 vedre de vin moldovenesc, cărora li s-a dat cep. Curgea vinul ca dintr-un izvor, iar lumea îl lua cu cofele, cu cănile, cu ulcelele și cu pumnii (...)" [Grămadă, 2002: 206-207]

Dar anumite notații îi aparțin, fără doar și poate, lui Ion Grămadă:

> „După masă, începură boierii moldoveni, în chiote vesele, să joace în piață, într-un mare cerc, bătrâne și frumoase jocuri moldovenești, cum nu mai văzuseră străinii prin țările lor...(...).
>
> Nici jocul nu a lipsit în seara aceea: în locuința guvernatorului împărătesc era bal pentru magnații poloni și ardeleni. Boierii moldoveni, despărțiți de subțiraticii străini, jucau jocuri de-ale lor în sala cea mare, unde puteau să-și facă cheful după obiceiul țării, sărind și chiuind în voie.
>
> Mazilii și ruptașii petreceau în magazinul cel nou, iar prostimea afară, pe când jidovii se învârteau și ei într-o colibă de crengi, făcută anume pentru dânșii. Abia aici li s-au împărțit și lor bani." [Grămadă, 2002: 206-207]

BDD-A31755 © 2020 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

Aş fi ipocrit să spun că ceea ce mă interesează nu e pitorescul ori reconstituirea faptelor; totuşi, dincolo de fapte, cui poate să-i aparţină o astfel de reprezentare: sublocotenentului austriac sau istoricului/scriitorului român? De ce să nu credem că presupusa rigoare a austriacului (raportul lui era, în fond, un document oficial, aşa încât stilul trebuia să fie rece administrativ) va fi contaminat chiar scrisul lui Ion Grămadă? E un bun prilej acesta să supun atenţiei o altă versiune asupra evenimentelor care-l au în centru pe preotul Andrei, a cărei analiză poate să releve, pe lângă atmosfera bucovineană, şi ceva din cauzele reacţiei lui, asupra cărora insistam ceva mai devreme. Despre ce e vorba?

În *Condica cronicală* a parohiei Udeşti din 1890 – acesta este probabil anul începerii condicii –, V. Simiganovschi, preotul paroh, denunţă pe 15 oct. 1936 ceea ce el numeşte „toată mitologia creată în jurul preotului Andrei Popovici şi a familiei lui", invocând spusele nonagenarului protoiereu Nicolai Bacinschi, din 1908, care ar fi şi murit în acel an. Iar Nicolai Bacinschi ştia faptele de la moşul (*id est* bunicul) său, care ar fi fost pur şi simplu coleg cu Andrei Popovici la şcoala din Suceava, cu puţină vreme înainte de anexarea Bucovinei. Aşadar, o succesiune de *palavre* care pun sub semnul îndoielii nu atât adevărul faptelor care-l au în centru pe preotul Andrei (aşa cum ele erau cunoscute din Ion Grămadă), ci semnificaţia lor.

Dincolo de tot ce decurge de aici (lucruri asupra cărora voi insista), e interesant şi următorul fapt: suntem tentaţi să tratăm drept adevăr notele unui sublocotenent austriac, transformate de un prozator bucovinean în artă; dar nu putem decât să suspectăm ca fiind calomnioasă versiunea unui preot român din Bucovina, care, în ajutorul pledoariei sale, apelează la versiunile unor colportori (mai mult, la mare distanţă de timp una de alta), în condiţiile în care consemnarea faptelor, aşa, prin intermediari, nu are nici o relevanţă artistică.

Voi explica puţin mai încolo contextul îndoielilor referitoare la preotul Andrei. Deocamdată, să prezentăm cealaltă versiune asupra faptelor. Citat de V. Simiganovschi (dar e vorba despre reproducerea unor vorbe, nu a unui text), Nicolai Bacinschi[2] ar fi spus:

> „Tradiţia auzită de mine că într-o duminică, pe când Andriuţă a lui Gheorghe a Popei slujia în biserica din Uideşti, a venit o comisie de la stăpânirea militară din Suceava, cu câţiva români ardeleni, continuă istoria lui.
>
> Andriuţă, din sfântul altar, unde slujea, cunoscând veştile care circulau despre dânsul, la sfârşitul slujbei, în plin ornat, cu crucea şi Evanghelia la pept, a ieşit din biserică, unde comisia se retrăsese şi-l aştepta, şi a zis poporului prezent: Eu, oameni buni, nu pot jura decât pe cruce şi pe evanghelie. Domnii ştea ce-i vedeţi vreau să ceară de la noi şi de la mine să jurăm noului stăpân

[2] În 1896, Nicolai Bacinschi era protoiereul Sucevei [cf. Morariu, 1998: 95]. Mai mult, sunt aici şi câteva date care l-ar putea discredita: „În mai 1897 soţia mea s-a dus la băieţii noştri la Suceava şi, întâlnindu-se în dughiana românului Mihail Ilniţchi cu parohul Constantin Berariu din Liteni, acesta i-a spus că protopopul districtului, Bacinschi din Ilişeşti, susţine că eu cu greu voi căpăta parohia Pătrăuţi, *deoarece nu iau nimic de la paroheni, va să zică stric parohia*." [Morariu, 1998: 128]. Ce-i drept, acuzaţiile acestea implicite nu exclud posibilitatea ca mărturiile lui despre Andrei Popovici comunicate lui V. Simiganovschi să fie corecte.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

care a intrat în ţară. După aceste cuvinte rostite cu glas tare, a plecat îmbrăcat în ornate şi mai mult nu s-a văzut prin Udeşti.

Comisia sosită la faţa locului, alarmată fiind de veştile din Suceavă şi împrejurimi, ca să-l iaie cu sine pentru o anchetă, a preferat să-l lase în pace, ca să nu producă scârbă şi poate şi un scandal." [Udişteanu, 2005: 243]

Evident, Nicolai Bacinschi nu e prozator. Bunicul care i-ar fi povestit faptele şi care ar fi fost coleg de şcoală cu Andrei Popovici chiar în anii 1774-1775[3], nici atât. Nu e prozator nici V. Simiganovschi, care notează totul, din amintiri, în 1936. Ce-i drept, arta literară nu e obligatoriu o probă de adevăr; aici, însă, ce nu e artă e calomnie sau e susceptibil de a fi calomnie. Pe de altă parte, nu va fi fiind această versiune un fel de imagine simplificată, detrunchiată şi, în efectele ei, răsturnată a celei oferite de Ion Grămadă încă din 1911? Ciudat şi relevant e faptul că V. Simiganovschi nu-şi invocă precursorul ca şi cum n-ar fi citit „schiţa" lui Ion Grămadă; vorbeşte doar despre „legenda" preotului Andrei, pe care, înainte de a muri (textul e scris, repet, în octombrie 1936; Simiganovschi avea să moară în acel an[4]), îşi propune s-o demistifice.

Puţin probabil ca V. Simiganovschi să nu fi cunoscut cartea lui Ion Grămadă, din 1911. Am în vedere înainte de toate natura intelectuală a preoţilor din Bucovina şi ideea naţională implicită slujită de el în 1889, când publica *Un sfat prietenesc. Ceva despre starea poporului nostru şi despre modul îmbunătăţirei acesteia. Unele poveţe economice* (Cernăuţi, Tipografia arhiepiscopală, Editura Librăriei Romuald Schally). Să nu uităm însă sfârşitul dramatic al lui Ion Grămadă care-l proiectează şi pe el în legendă; după ce trece clandestin în România, se înrolează voluntar pe front pentru a fi ucis de o explozie, la Cireşoaia, pe 27 august 1917. Mai mult, în iunie 1926, rămăşiţele-i pământeşti au fost reînhumate în cimitirul oraşului Suceava – presa bucovineană a relatat evenimentul pe larg –, iar de la Suceava la Udeşti, unde Simiganovschi era preot, sunt poate ceva mai mult de 10 km. În acest condiţii, cum să ne explicăm faptul că Simiganovschi ignoră total textul lui Grămadă, o referinţă obligatorie? Să fi crezut pur şi simplu că faptul e irelevant? Cred mai degrabă că, pentru a putea cu adevărat să deconspire ceea ce el numeşte legenda creată în jurul preotului Andrei, are nevoie să arate că aceasta este, cum spune, produsul „postumilor săi cosângeni" [apud Udişteanu, 2005: 238]. Premisa întregului text este însă aceea că „adevărul şi faptele reale se denaturează de oameni cu sufletul suspect" [apud Udişteanu, 2005: 238], iar

[3] Informaţie credibilă (de unde s-ar fi putut deduce cu aproximaţie data naşterii lui Andrei Popovici) e deconspirata cel puţin ca incertă în „spiţa neamului" (a se citi arborele genealogic) prezentă în Dugan-Opaiţ [2015: 98], unde citim: „Anul naşterii şi al morţii necunoscut"; aflăm, în schimb, că ar fi avut un fiu, Vasile, paroh la rândul lui în Udeşti, care s-ar fi născut în 1755 (m. 1825). Aşadar, deocamdată, cel puţin informaţii contradictorii.

[4] Cf. Satco, Niculică [2018]. Se născuse în 1863, la Capu Codrului [cf. şi Dugan-Opaiţ, 2015: 172]. În Udişteanu, în lista preoţilor care au slujit la altarul din Udeşti, apare doar informaţia că în 1936 a fost pensionat de la parohie. Aş preciza că după 1936, pentru câteva luni va deveni preot Alexandru Băiţan, apoi, din 1938 până în 1959, Octavian Burac. Informaţia e necesară când aflăm, din lista oamenilor „cu carte" din Udeşti, că a existat un Valeriu Simiganovschi, fiul lui Vichentie şi al Virginei, licenţiat în teologie, preot. Deşi „legenda" din condica cronicală e semnată V. Simiganovschi, putem afirma cu siguranţă că e vorba despre Vichentie, nu despre Valeriu, fiul său, despre care nu ştim unde a fost paroh. Cu certitudine, însă, nu în Udeşti.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

urmaşii preotului Andrei Popovici stau sub această acuzaţie. El îşi propune să arate că neamul Popovicenilor e blestemat, iar blestemul s-ar fi împlinit prin faptul că descendenţii lui, „cu toată bogăţia moştenită din moşi-strămoşi, astăzi trăiesc în neagra mizerie şi din cauza minorităţii intelectuale, azi nu se bucură între poporul agricultor de aceeaşi consideraţie pe care voiau să şi-o asume în baza progeniturii" [*apud* Udişteanu, 2005: 244]. Evident, multe din afirmaţiile de mai sus sunt pur şi simplu mincinoase şi manipulatorii. Or fi fost săraci urmaşii săi, mulţi dintre ei preoţi la Udeşti? Aparţin ei unei „minorităţi" intelectuale? Afirmaţiile sunt, evident, departe de adevăr. În 1936, când scrie acest „denunţ" în condica cronicală, unul dintre urmaşii preotului Andrei, Eusebie Popovici, acum pensionar, era membru al Partidului Naţional Liberal. Fusese în două rânduri primar al Sucevei (1918-1919, 1926-1927), fusese membru în Parlamentul României în perioadele 1920-1921, 1926-1927, scrisese monografia Liceului „Ştefan cel Mare" din Suceava, era unchiul lui Traian Popovici, viitor primar al Cernăuţilor, frate cu Dori(medont) Popovici, el însuşi figură magistrală a Unirii, om politic important în anii interbelici. Elocventă „spiţa neamului" din Dugan-Opaiţ [2015: 98]. Într-un articol mai nou despre el, citim: „Eusebie Popovici, care timp de 40 de ani a fost luminătorul spiritual al românilor din Bucovina, a rămas în istoria Sucevei ca un vrednic primar, distins profesor şi un apostol al românismului" [Papuc, 2012]. Motive serioase să nu fie înghiţit.

În aceste condiţii, cu tot caracterul lui ineficient – din moment ce condica parohială nu era un document public –, e important să vedem contextul acestui „denunţ". Îl precizează V. Simiganovschi spre sfârşitul textului:

> „Cauzele care m-au determinat să aduc şi să înscriu în condică critica legendei «Popa Andrei», creată în Udeşti de unii din descendenţi pentru a-şi crea o faţadă, este că am reprobat scrierea Popei Andrei în depticul capelei eroilor din Udeşti între eroii neamului şi precum şi faptul că acei ce vreau să se spoiască cu legenda m-au condamnat pentru că am reprobat înscrierea lui între eroii neamului căzuţi pe câmpul de luptă." [apud Udişteanu, 2005: 244-245]

Aşadar, în 1936, V. Simganovschi ar fi refuzat includerea numelui lui Andrei Popovici în dipticul de pe capela eroilor din Udeşti, nedând satisfacţie urmaşilor lui. Cu siguranţă că la mijloc vor fi fost dispute politice sau poate personale şi e posibil ca presa bucovineană din 1936 să fi consemnat întâmplarea.Vorbind despre suspiciunile care planau printre colegii lui Andrei Popovici referitoare la faptul că ar fi ajuns preot fără să-şi fi finalizat, după tipic, studiile, bunicul lui Nicolai Bacinschi ar fi spus: „Pizma, o patimă foarte rea, adeseori descopere mari nelegiuiri, ca de exemplu cazul cu preoţia lui Andriuţă la Udeşti" [apud Udişeanu, 2005: 243]. Să fie cu adevărat acesta comentariul lui? Să fie al lui Nicolai Bacinschi? De ce nu, cum tind să cred, al lui V. Simignanovschi? În tot cazul, ideea este surprinzătoare, fiind parcă un fel de justificare de sine. Altfel spus, pizma nu e de tot de condamnat din moment ce poate scoate la lumină un adevăr ascuns. Nu-i vorbă, discutând despre „geniul şi

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

însuşirile naţiunii", primul guvernator al Bucovinei, generalul Gabriel von Splény, nota în raportul său din 1775: „Zgârcenia lor înnăscută atrage după sine invidia." [Splény, 1998: 59]

Ce mi se pare relevant este că, în 1936, Simiganovschi regretă parcă Bucovina austriacă. În cuvintele lui, bătrânul Bacinschi ar fi spus:

> „Intrând nemţii în Suceava, şi în ţinuturile ocupate de ei, au început a face noi rânduieli, nu cu asprime, ci totdeauna numai cu binele. Cărturarii ardeleni din armata ungară, care se găseau în stăpânirea militară adusă în ţară, vorbeau cu poporul de la ţară, cu târgoveţii de la oraş şi cu fiecare om, foarte frumos şi blând, aşa că la întrarea lor în ţară nu a făcut mare scârbă." [apud Udişteanu, 2005: 241]

Apoi:

> „După ce nemţii austrieci au cuprins ţara şi au sporit a face într-însa rânduială, au început a se înmulţi în Suceava şi în alte oraşe sub regimul militar austriac români ardeleni cărturari. Au venit şi preoţi de altă lege, de cum era acea (*sic!)* pravoslavă în Moldova." [apud Udişteanu, 2005: 242]

Atitudinea lui V. Simiganovschi faţă de refuzul preotului Andrei Popovici de a depune jurământul e formulată însă explicit cu altă ocazie. Deşi, cum vom afla din arhim. Dionisie Udişteanul, mormântul preotului Andrei e în Udeşti, iar pentru refuzul său se pare că, revenind în Bucovina, va fi fost întemniţat la Lwow, Simiganovschi spune că, urmat de udeşteni, preotul s-ar fi stabilit undeva în judeţul Baia. Putem accepta că e posibil să nu fi ştiut aceste lucruri. Concluzia trebuie însă cunoscută:

> „Deci nimbul că a părăsit comuna ca să nu jure nemţilor, cum îl interpretează descendenţii neamului său de azi, nu se prea bucură de o mare strălucire, când ne gândim la cuvintele Domnului: «Daţi lui Dumnezeu ce se cuvine lui Dumnezeu şi împăratului ce se cuvine împăratului» (Matei 22.21)." [apud Udişteanu, 2005: 244]

Aici, poziţia lui V. Simiganovschi este foarte clară. Preotul Andrei Popovici nu e inclus în dipticul capelei eroilor pentru că, în viziunea lui, decizia acestuia de a refuza depunerea jurământului este eronată. Preotul Andrei ar fi trebuit să accepte supunerea faţă de Casa de Habsburg, abia aşa respectând principiul formulat în Noul Testament. Şi nu numai atât. Tocmai pentru că ar contrazice perceptul biblic, imaginea preotului Andrei în conştiinţa poporului ar fi una defavorabilă. Ca şi în cazul „pizmei" devenite o calitate, şi teza Noului Testament e folosită, deformat, în scop propriu. Să fi fost toate acestea generate de evoluţia politică din perioada interbelică? De conflicte personale care cereau o justificare nobilă? În tot cazul, nu-i deloc imposibil ca Simiganovschi să fie pur

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

şi simplu un nefericit detractor, iar ipotezele lui, simple calomnii, consecinţa invidiei ori poate a angajărilor politice de tot felul.

De altfel, V. Simiganovschi avansează ipoteza că refuzul lui Andriuţă de a depune jurământul are drept scop atenuarea „veştilor (compromiţătoare, n.n.) care circulau despre dânsul". Cu o astfel de atitudine, tânărul preot ar fi vrut poate să-şi arate tăria credinţei şi să contracareze acuzaţiile, care stăteau pe buzele tuturor, că n-ar fi terminat studiile care să-i permită să devină preot. În realitate, atitudinea preotului Andrei Popovici putea să aibă în spate puternice conotaţii identitar etnice. Dacă tatăl său plecase din Ardeal în Moldova, ca atâţia alţi români ardeleni (să nu uităm că răscoala lui Horia, Cloşca şi Crişan va avea loc în 1784), înseamnă că ştia, tangenţial măcar, ce înseamnă autoritara administraţie austriacă. Sub masca credinciosului (adevărat sau, cum sugerează Simiganovschi, ipocrit, teatral) s-ar fi putut ascunde, de fapt, un român lezat în libertăţile lui individuale. Prin urmare, tocmai acest text calomniator ne poate ajuta să descifrăm ceva din personalitatea preotului Andrei Popovici.

Şi acum putem să citim fragmente din textul lui Simiganovschi din *Condica cronicală* a parohiei Udeşti, pentru a vedea cum încearcă el să denunţe „toată mitologia creată în jurul preotului Andrei Popovici şi a familiei lui". Când, în 1908, nonagenarul Nicolai Bacinschi află că V. Simiganovschi va fi numit paroh în Udeşti, i-ar fi spus:

> „Domnule, aceasta este nenorocirea D-tale! Udeştiul este un grozav furnicar de intrigi, toarse de oameni foarte răi. Din această cauză vizitaţia mea canonică în parohia Udeşti pentru mine era o încercare de moarte. Popovicenii, preotul şi dascălul, în fiecare an mă molestau cu pârile lor reciproce.
>
> Amândoi asemenea egoişti, asemenea de răzbunători, nu încetau de a se învinui unul pe altul. De aceea, când Temistocle Vorobchievici a sosit la Suceava paroh şi a fost ales vicar protopresviterial, eu i-am predat sectorul decanatului Suceava, până la Chilişeni, ca el să aplaneze certurile între neamurile sale, ca ginere al parohului Vasile Popovici." [apud Udişteanu, 2005: 238]

Când aflăm însă că preotul Vasile Popovici lasă prin testamentul redactat în 1907 bisericii mai multe parcele în suprafaţă de 302 prăjini, jumătate din veniturile anuale de pe aceste parcele fiind destinate unor slujbe religioase pentru sufletul său („Maslu la 6 săptămâni" şi „în fiecare an în ziua morţii sale câte un parastas"), iar jumătate, „să fie întrebuinţată pentru ajutorarea copiilor din şcoala primară din Udeşti, în fiecare an. Ajutorul copiilor din şcoala primară din Udeşti va fi fixat de preotul parohiei în înţelegere cu directorul şcoalei primare din Udeşti" [apud Udişteanu, 2005: 236], imaginea noastră se schimbă radical. Paradoxal este că cel care ar fi trebuit să se ocupe de acest ajutor era probabil chiar Simiganovschi.

Mai mult, ar fi precizat Nicolai Bacinschi, asupra neamului Popovicenilor ar fi planat „un mare blestem dumnezeiesc" [Udişteanu, 2005:

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

239]: preotul Andrei ar fi fost, după cum îşi aminteşte detaliat că i-ar fi spus moşul său, preot la Bălcăuţi, fiul unui bandit la drumul mare:

> „Iată istoria acestei pacoste. În vechime, înainte de anexarea Bucovinei la Austria, la noi în ţară, pentru pregătirea tinerilor spre starea preoţească era la Biserica Sf. Ioan din Suceavă o şcoală catihetică. În acel timp, de care ne este vorba, şcoala era condusă de un arhimandrit foarte învăţat, cu numele Bolohan,care era fratele mamei mele. În acea şcoală se pregăteau băeţi de preoţi, de negustori şi de boeri cucernici, care ştiau bine ceti, scrie şi ceva a socoti. Aici ei învăţau catehismul, tipicul rânduielilor bisericeşti şi scrierea frumoasă, pe care în acele vremuri se punea multă greutate. (...)
>
> Într-o zi, seara târziu, portarul mănăstirii anunţă pe cineva numit Gheorghe al Popei. La aprobarea de intrare a străinului, a intrat înăuntru un bărbat zdravăn, îmbrăcat în cisme ungureşti, pantaloni de aba, asemenea ungureşti, cu un brâu verde încins, după care se vedeau pistoale şi iatagane. Pe deasupra avea o manta secuiască şi o căciulă românească. A sărutat unchiului arhimandrit cuviincios mâna şi scoţând de după brâu o punguliţă i-a înmânat-o zicând: «Vuicule, primiţi Vă rog un sărindar şi Vă rugaţi ca Dumnezeu să-mi blagoslovească calea şi să mă ajute încotro mă pornesc». Apoi a plecat.
>
> Şi-a mai făcut apariţia de câteva ori aducând unchiului pastramă de cerb, miere şi alte daruri mici ca mulţămită pentru efectul rugii sale. Pe atunci şi bandiţii erau pioşi şi înaintea fiecărei lovituri ce vroiau s-o deie, se rugau lui Dumnezeu şi plătiau pe la mănăstiri sălindare." [apud Udişeanu, 2005: 240]

Aşa se face că, la una din vizitele ulterioare, acest Gheorghe al Popei aduce cu sine „un băetan, cam de 20 de ani", spunându-i arhimandritului să-l facă popă:

> „i-a înmânat o pungă de bani, a depus la magazie două sănii de merinde: făină de grâu, păstramă, slănină, haine şi schimburi. (...).Băiatul Andriuţă era cuviincios, ştia frumos să cânte cântece haiduceşti; cetia foarte bine ciaslovul şi psaltirea şi avea o scriere foarte frumoasă, aşa fel încât după scurt timp unchiul arhimandrit îl luă la cancelarie la scris, căci lui îi tremura mâna de bătrâneţe." [apud Udişeanu, 2005: 240-241]

Dar la aflarea veştii că în ţară vor intra „nemţii austrieci",

> „Andriuţă al nostru a dispărut fără să deie cuiva de ştire. În zadar noi, elevii şcoalei, şi portarul l-am căutat prin oraş şi prin sate, pe unde adese ieşeam în zile de sărbători, cu învoirea unchiului arhimandrit." [apud Udişeanu, 2005: 241]

Astfel,

> „intrară nemţii în Suceava, şi în ţinuturile ocupate de ei, au început a face noui rânduieli, nu cu asprime, ci totdeauna numai cu binele. Cărturarii

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

> ardeleni din armata ungară, care se găseau în stăpânirea militară adusă în ţară, vorbiau cu poporul de la ţară, cu târgoveţii de la oraş şi cu fiecare om, foarte frumos şi blând, aşa că la întrarea lor în ţară nu a făcut mare scârbă." [apud Udişeanu, 2005: 241]

În fine, bunicul lui Nicolai Bacinschi ar fi finalizat şcoala din Suceava şi ar fi plecat pentru o lună la Iaşi, la Mitropolia Iaşului, cum erau reglementările în vigoare, „cu taxa în mână de 100 de galbeni", „pentru sfinţire", vreme în care

> „Gheorghe al Popei (...) cu banda lui, care dispoia pe evrei şi greci, îşi făcuse meşteşugul de a câştiga bani de la negustorii călători pecare îi ocrotea; şi pe unii din tovarăşii săi îi trimitea cu caravanele până la Iaşi, ca să le ocrotească de bandiţii cei ordinari; aşa fel el câştiga bani mulţi, în aur şi argint, de la neguţătorii galiţieni, pe o cale mai nobilă decât bandiţii ordinari, care adeseori şi ucideau pe călători." [apud Udişeanu, 2005: 242]

În cele din urmă, „Ştirea adusă de unii din Suceavă că Andriuţă al nostru ar fi preot în Udeşti a uimit pe toţi tovarăşii noştri care ştiau prea bine că el a fost în şcoală numai un an şi jumătate şi fără diplomă nu putea fi preot." [apud Udişeanu, 2005: 243]

Aşadar, Andrei Popovici a dispărut de la şcoala de catiheţi în timpul în care se zvonea că austriecii vor ocupa Suceava, pentru a fi descoperit ulterior de foştii colegi deja preot la Udeşti. Reiese din aceste informaţii că în 1777, la depunerea jurământului, preotul Andrei Popovici de care vorbeşte Ion Grămadă era foarte tânăr, puţin peste 20 de ani. După Dugan-Opaiţ, care va fi folosit informaţii venite din interiorul familiei, s-ar fi născut în 1755. În schimb, Udişteanu spune că preotul Andrei ar fi venit din Transilvania „pe la 1760", din acest an fiind chiar preot la Udeşti. Din informaţiile disponibile chiar în Udişteanu, lucrurile intră într-o zonă de incertitudine. Astfel, spune el, printre cărţile aflate la biserica din Udeşti se află un Octoih tipărit la Râmnic în 1763, pe care („de la fila 3 la 30") stă scris:

> „Această carte care se cheamă Octoih (Paracalitii) o am cumpărat eu preotul Andreiu ot satul Udeşti de la Ştefan Moroşanu şi am dat pe dânsa 17 (şaptesprezece) lei noui, ca să fie de treaba sfintei biserici din satul Udeşti, care are hramul «Învierea Domnului» (...). Vleata 7264 (1766) mai 20." [Udişteanu, 2005: 62]

Informaţia conform căreia Andrei Popovici e deja preot la Udeşti în 1766 ar fi putut fi decisivă pentru a denunţa ca falsă în totul ipoteza lansată de Simiganovschi. Numai că, peste doar câteva pagini, citim:

> „La biserica din Udeşti, între cărţile vechi ale bisericii, am întâlnit cărţi bisericeşti cumpărate de Părintele Andrei pentru biserica satului Udeşti, împreună cu sătenii de acolo, purtând data de 1784. Iar la biserica din Răuseni

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

se găseşte un octoih românesc cumpărat de preotul Andrei pentru învăţătura copiilor săi, datat cu 1786." [Udişteanu, 2005: 67]

Cum nu cred că poate fi vorba de două exemplare diferite, rămâne întrebarea: Octoihul e cumpărat în 1766 sau în 1786? La mijloc e, pur şi simplu, o eroare de transcriere a arhimandritului Dionisie Udişteanu. Şi nu ne ajută nici faptul că, în textul transcris, e trecut şi anul de la facerea lumii, 7264. Să fie oare, ironie a sorţii, o eroare, singurul caz în volum, şi în transcrierea anului după facerea lumii? E ipoteza care mută cel mai departe prezenţa preotului Andrei Popovici la Udeşti. În acest caz, în 1777, la depunerea jurământului, preotul Andrei chiar nu mai era tânăr. Nu reiese însă de nicăieri că n-ar fi putut să aibă în acel moment ceva peste 40 de ani. Oricum, incertitudinea persistă[5], iar ipoteza lui V. Simiganovschi sare cu totul în aer. Nu-i, totuşi, imposibil să fie şi de data aceasta o transcriere greşită, iar anul corect să fie 1786 (de la facerea lumii, nu 7264, ci 7294), caz în care versiunea lui rămâne posibilă.

Ca să sintetizăm: Nu cumva reacţia preotului Andrei Popovici de a refuza depunerea jurământului va fi fost expresia unei nevoi de legitimare?! Radicalitatea sa, neîntâlnită la ceilalţi preoţi, poate fi deopotrivă expresia unei credinţe *tari*, dar la fel de bine poate fi expresia dorinţei de a-şi legitima poziţia ocupată, fără ca acest lucru să implice un fundament de ipocrizie. Să-şi fi exprimat preotul Andrei credinţa în Dumnezeu cu atâta fervoare tocmai pentru că, *intrus* în lumea preoţilor, avea nevoie de o legitimitate în plus? Să-şi compenseze ilegitimitatea printr-un plus de adeziune? Să nu fi fost, însă, acest plus de adeziune tocmai expresia unei convingeri? Nu putem eluda însă ipoteza că gestul lui era şi o reacţie de respingere faţă de administraţia austriacă. Poate tocmai de aceea, la aflarea veştii că Suceava va fi administrată de austrieci, a preferat să nu-şi continue studiile la şcoala catihetică de la Mănăstirea Sf. Ioan. În tot cazul, după Udişteanu, părintele Andrei s-a întors în Udeşti, a suportat sancţiunile pentru trecerea frauduloasă în Moldova şi a fost îngropat în satul din care plecase. Citim:

„Preotul Andrei, pentru îndrăzneala lui de a se opune depunerii jurământului de credinţă faţă de guvernul austriac a fost pedepsit împreună cu alţi preoţi din judeţul Suceava cu doi ani de închisoare la Liov sau Lemberg, după care a fost eliberat din închisoare, reîntorcându-se din nou la satul Udeşti, unde a păstorit până la moartea sa.

La biserica din Udeşti, între cărţile vechi ale bisericii, am întâlnit cărţi bisericeşti cumpărate de Părintele Andrei pentru biserica satului Udeşti,

[5] Precizăm că arborele genealogic la rădăcina căruia se află preotul Andrei Popovici, reconstituit după lista „oamenilor cu carte" pe care o oferă Udişteanu (în care sunt incluşi Constantin Popovici, Ioan Popovici, Vasile Popovici, Grigorie Popovici, un alt Vasile Popovici, Gheorghe Popovici, Manolache Popovici, Leon Popovici, Ambrozie Popovici) [Udişteanu, 2005: 79-82], nu seamănă deloc cu „spiţa neamului" din *„Albumul Mare" al Societăţilor Academice „Arboroasa" şi „Junimea" din Cernăuţi* [cf. Dugan-Opaiţ, 2015: 98], care e posibil să fi fost realizată chiar de cineva din familie, poate de Dorimedont Popovici, cu care Arcadie Dugan putem bănui că era în relaţii cordiale.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

împreună cu sătenii de acolo, purtând data de 1784. Iar la biserica din Răuseni se găseşte unoctoih românesc cumpărat de preotul Andrei pentru învăţătura copiilor săi, datat cu 1786. Preotul Andrei din Udeşti încetează din viaţă la 1790 şi este trecut în rândul preoţilor din Udeşti, ceea ce ne îndreptăţeşte să credem că el n-a părăsit satul Udeşti." [Udişteanu, 2005: 67]

În viziunea lui V. Simiganovschi,

„Legătura între cuvintele moşului protoereului Niculai Bacinschi, că peste acest neam planează un blestem Dumnezeesc şi episodul despre desertarea lui Andriuţă a lui Gheorghe a Popei din şcoala catihetică din Suceavă, cu veştile circulante că el ar fi îndrăznit să intre la Sf. Altar fără hirotonie, pare a fi perfectă şi verosimilă.

Tot tradiţia veche relatează că preotul Andrei a lui Gheorghe a Popei, părăsind Undeştiul s-a aşezat undeva în Moldova, unde l-a urmat mai mulţi udeşteni şi acolo au creat o comunitate creştină numită astăzi în Baia cum înainte de 60 de ani se numea şi comuna noastră[22] (Pascari, n.n.)." [Udişteanu, 2005: 244]

Tradiţia spune ceva, ca şi atunci când vorbeşte despre nelegiuirile tatălui lui Andriuţă sau despre studiile lui, doar că tradiţia nu e întotdeauna adevărată[6]. Cum am văzut deja, după Udişteanu, care înregistrează dovezi, Andrei Popovici ar fi fost întemniţat la Liov şi ar fi revenit în Udeşti, unde ar fi fost şi înmormântat[7]. Nu-i imposibil, ce-i drept, să fi şi trecut clandestin graniţa cu sătenii săi. Întâmplări, oricum, care nu se exclud. Prin urmare, compromiţătoarele fapte prezentate de Simiganovschi sunt cel puţin interpretabile. Nu-i deloc imposibil ca „desertarea" lui Andriuţăde la şcoala din Suceavasă se explice tocmai prin faptul că familia îi era urmărită de autorităţile austriece din Transilvania. Din motive penale? Din motive de legislaţie naţională? Dacă pot fi rezerve în legătură cu anul avansat de Udişteanu în privinţa venirii preotului Andrei în Udeşti, e cu totul credibil când spune că ar fi

[6] Referitor la familia Popovici, ceea ce spune *tradiţia* e anulat de arborele genealogic din Dugan-Opaiţ. Citim în textul lui Simiganovschi, din invocata *Condică cronicală*: „Mulţi bătrâni mi-au spus că el (Andrei Popovici, n.n.) ar fi fost tatăl preotului Ioan Popovici, probabil nume slavizat din Ioan al Popei şi fiul său, Vasile Popovici, mort în 1907, după ce tatăl său, preotul Ioan Popovici şi el Vasile Popovici, amândoi după olaltă au păstorit comuna Udeşti aproape 100 de ani, fac probabil şirul uneiaşi genealogii." [Udişteanu, 2005: 244]. Aşadar, e multă aproximaţie în ceea ce spune „tradiţia". În *Un apostol al românismului: Eusebie Popovici*, Liviu Papuc validează versiunea din Dugan-Opaiţ când spune: „Descendent al celebrului Popa Andrei de la Uideşti, pe filiera: Vasile A. Popovici (1755-1825) – Ioan V. Popovici (1782-1854) – Leon I. Popovici (1823-1891) – cu toţii parohi, Eusebie L. Popovici este frate cu politicianul din vremea Unirii şi de după aceasta – Dorimedont (Dori) Popovici (1874-1950)" [Papuc, 2012].

[7] Arhim. Dionisie Udişteanu precizează, în 1970, că la biserica din Udeşti se află un Catavasier fără copertă, legat în piele, pe care scrie. „Să se ştie că această carte, catavasier, s-au cumpărat de mine, preotul Andrei ot Udeşti, cu 13 (treisprezece) lei noui, pentru biserica cu hramul «Învierea Domnului» din satul Udeşti, moşia Mitropoliei Moldovei. Şi cine s-ar ispiti ca să-l fure sau să-l înstreineze de la sfânta biserică din satul Udeşti, pentru care s-au şi cumpărat, unul ca acela să fie sub blestemul celor 318 sfinţi părinţi de la Nicheia. Şi mai ales, unul ca acela să fie sub blestemul sfintei noastre biserici pravoslavnice. Iar cine l-ar întoarce înapoi la biserică să fie ierta de păcate şi blagoslovit. Vleata 1784 iulie 20." [Udişteanu, 2005: 62-63]

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

venit „din Transilvania, pe la 1760, din cauza persecuţiilor religioase contra Bisericii Ortodoxe" [Udişteanu, 2005: 55].

În plus, ce sugerează Nicolai Bacinschi? Că unchiul bunicului său, arhimandritul Bolohan, care conducea şcoala de catiheţi din Suceava, să fi fost corupt sau complice la un abuz? Şi dacă Andriuţă a ajuns preot fără să-şi fi finalizat studiile şi fără să le fi absolvit conform reglementărilor momentului, diminuează acest fapt ceva din demnitatea atitudinii sale din momentul depunerii jurământului de credinţă din 1777?

Cât despre figura tatălui lui Andriuţă, un sâmbure de adevăr va fi existând, din moment ce, în „spiţa neamului" din *Albumul Mare al Societăţilor «Arboroasa» şi «Junimea» din Cernăuţi*, unde informaţiile vor fi fost oferite de cineva din familie, primul invocat e preotul Andrei Popovici, nu tatăl său, consemnat de tradiţie. În logica lui V. Simiganovschi, am putea spune că primul strămoş cunoscut, acel Gheorghe a Popei, figură originală, aflat poate la marginea legalităţii, om vrednic, fără doar şi poate, a fost trecut în mod deliberat sub tăcere. Un exemplu, până la urmă, de multiculturalism, din moment ce acel Gheorghe a Popei era îmbrăcat în haine şi cizme ungureşti, cu o manta secuiască pe deasupra, purtând pe cap căciulă românească.

Se cuvine, poate, încă o precizare: din lista preoţilor care au slujit în Udeşti, V. (=Vichentie) Simiganovschi a fost administrator parohial în perioada 1918-1936, anul ultim fiind şi cel în care s-a pensionat [Udişteanu, 2005: 56], ba chiar cel în care ar fi şi murit. Alte informaţii despre el aflăm din *Albumul Mare al Societăţilor «Arboroasa» şi «Junimea» din Cernăuţi*. S-ar fi născut la 11 noiembrie 1863, în Capu Codrului (după Satco, Niculică [2018: 414], s-ar fi născut în Boian), ar fi dat bacalaureatul la liceul din Suceava, la 15 iulie 1887, în fine, absolvind studiile teologice în 1891, ar fi fost hirotonit de mitropolitul Silvestru-Morariu, la 14 sept. 1891. Ar fi scris „şarade, homonime, logogrife, anagrame, palindroame", ar fi tipărit şi ceva studii teologice, ba chiar ar fi avut, în 1929, de când sunt informaţiile, un curs de filozofie în manuscris. Din *Enciclopedia Bucovinei* aflăm că ar fi publicat *Filosofia religiunii sau împăcarea credinţei cu ştiinţa* [Satco, Niculică, 2018: 414]. Ciudat, însă: nimic despre o scriere asupra căreia voi insista cu altă ocazie, numită *Un sfat prietenesc. Ceva despre starea poporului nostru şi despre modul îmbunătăţirei acesteia. Unele poveţe economice* (Cernăuţi, 1889, Tipografia arhiepiscopală, Editura Librăriei Romuald Schally).

După toate acestea, „note de subsol" în fond la istoria concretă a Bucovinei, înţelegem că poveştile de viaţă, în care se reflectă identităţi individuale, complică mult lucrurile, şi în legătură cu moravurile oamenilor, şi cu „paradisul" întemeiat aici de austrieci, şi cu identitatea colectivă, adesea adusă în discuţie.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Diaconu, 2018: Mircea A. Diaconu, *Bucovina, între idilizare și demonizare. Cum e cu putință identitatea?*, în „Meridian Critic", nr. 2/2018, p. 105-121.

Dugan-Opaiţ, 2015: ArcadieDugan-Opaiţ *„Albumul Mare al Societăţilor Academici „Arboroasa" şi „Junimea" din Cernăuţi*, Ediţie îngrijită, prefaţă, notă asupra ediţiei, index şi glosar: Olaru Marian şi Bodale M. Arcadie, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare", Suceava, 2015, 406 p.

Grămadă, 2002: Ion Grămadă, *Cartea sângelui,* Grupul editorial Crai Nou, Muşatinii, Bucovina viitoare, Suceava, f.a., 402 p.

Iacobescu, 1993: Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), *De la administraţia militară la autonomia provincială,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

Morariu, 1998: Constantin Morariu, *Cursul vieţii mele. Memorii*, Ediţie îngrijită, prefaţă, microbiografii, glosar şi note: prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Editura Hurmuzachi, Suceava, 1998.

Nistor, 1991: Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediţie şi studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Humanitas, Bucureşti, 1991.

Nandriş, 2011: Gheorghe Nandriş, *Familia Nandriş. Dr. Ion Nandriş*,vol 2, ediţia a II-a, Editura Universităţii Lucian Blaga din Sibiu, 2011.

Niculică, 2009: Alis Niculică, *Din istoria vieţii culturale a Bucovinei: teatrul şi muzica (1775-1940)*, Casa Editorială Floare Albastră, Bucureşti, 2009.

Papuc, 2012: Liviu Papuc, *Un apostol al românismului: Eusebie Popovici*, în „Crai Nou", 8 dec. 2012 (consultat în 20 august 2018, disponibil la adresa:https://www.crainou.ro/2012/12/08/unapostol-al-romanismului-eusebie-popovici/).

Satco, Niculică, 2018: Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, P-Z, Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2018.

Sbiera, 1899: I. G. Sbiera, *Familiea Sbiera, după tradiţiune şi istorie şi Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţi, Tipografia „R. Eckhardt", 1899.

Simiganovschi, 1899: V. Simiganovschi, *Un sfat prietenesc. Ceva despre starea poporului nostru şi despre modul îmbunătăţirei acesteia. Unele poveţe economice*, Cernăuţi, Tipografia arhiepiscopală, Editura Librăriei RomualdSchally, 1889.

Splény, 1998: General Gabriel Splény von Miháldi (1775), *Descrierea districtului bucovinean*, în *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, ecvonomice şi demografice*, Ediţie bilingva îngrijită, cu introduceri, postfeţe, note şi comentarii de acad. Radu Grigorovici, Prefaţă de D. Vatamaniuc, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 9-220.

Udişteanu, 2005: Arhim. Dionisie I. Udişteanu, *Udeştii de pe Suceavă*, Colecţia *Restituiri – Arhim. Dionisie I. Udişteanu* apare cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*,* Colecţie recuperată, îngrijită şi editată de Mircea Motrici, Editura Muşatinii, Suceava, 2005.

BDD-A31755 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)